

Христина Христова¹

ТВОРЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ НА ПРОСТРАНСТВАТА И КУЛТУРНАТА ИНФРАСТРУКТУРА В СЪВРЕМЕННИТЕ ГРАДОВЕ: ЕФЕКТИВНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОДИ

Hristina Hristova

CREATIVE PLANNING OF SPACES AND CULTURAL INFRASTRUCTURE IN THE MODERN CITIES: EFFECTIVE STRATEGIC APPROACHES

Abstract: The text presents a specific concept of the sustainable city and highlights the importance of the cultural infrastructure and the multifunctionality of spaces in the cities of XXIst century. The researcher's vision is aimed at innovative projects, related to the vanguard technologies and artifacts with an important image role in the strategic development of urban brands. The object of the study is the modern sustainable and sheltering city with its main identifications and advantages in the dynamic process of urbanization. The subject of the study are important achievements in the creative planning of place and cultural infrastructure in megacities such as Shanghai in China and Barcelona in Spain, highlighted by researchers as some of the most successful urban brands, implementing effective sustainable development policies. Two main methods are applied for the research purposes: case study and comparative method.

Keywords: cultural infrastructure, sustainable city, multifunctional spaces, resemantization of the places, digital technologies.

Увод

Градовете, открили се в историята на човечеството като „двигатели на познанието за обществото и планетата, за нейните екосистеми и нашето място сред тях²“, заявяват в условията на четвъртата индустриална революция най-осезаемо своята определяща роля в развитието на културата с отговорната си мисия да търсят решения за баланса между социално-икономическите и природните закономерности. В динамичния контекст на мащабни процеси като „виртуална комуникация, глобални отношения и ускорен градски растеж“, се очертават възможности за ново строителство, за преосмисляне на градската среда, които „допринасят за формулиране на нов

¹ hristova@ts.uni-vt.bg

² В предговора към изследването „Състоянието на планетата 2016. Може ли един град да бъде устойчив?“ Едуардо да Коща Паеш – кмет на Рио де Жанейро, определя градовете като двигатели на познанието за обществото и планетата и като „голямата арена, на която се е развивала и процъфтявала високата човешка култура“ (Да Коща Паеш, 2016:11).

градски модел“ (Flores, 2023). Градоустройствените планове в едни от най-големите градове с най-напредналите икономики в света предлагат иновативни и перспективни модели за проектиране на местата и развитието на градската инфраструктура, модели, съобразени с идеите за еко равновесие и с темповете и стандартите, наложени от цифровите технологии.

В настоящото изследване се разглеждат ефективни стратегии за творческото планиране на пространствата в градската среда, подвластна на промените, свързани с триумфалните постижения на технологиите. Във фокуса на внимание са мегаградове като Шанхай, Китай, и Барселона, Испания, открити от изследователите като едни от най-успешните градски брандове, прилагащи политики на устойчиво развитие. Китайският мегаполис Шанхай и модерният европейски град Барселона проектират в градоустройствените си планове през последните три десетилетия модела на приютяващия и устойчив град чрез „създаване на нововъведения, на социален и културен капитал“ (Гарднър, 2016: 69).

Един от най-големите градове в света, Шанхай, се нарежда сред най-убедителните потвърждения на научноизследователската теза за „адаптирането на дизайна във всичките му проявления към новите цифрови изживявания в динамичния контекст на дигиталната култура“ (Gonzalez, 2024). Известен със своите архитектурни колоси като Ориенталската перлена кула и сградата на най-големия планетариум в света, Шанхай успешно въвежда най-модерните технологии в различни области на социално-икономическия живот, следвайки стратегическата си цел да се превърне в „глобален дигитален метрополис до 2035 г.“ (Gonzalez, 2024). В условията на четвъртата индустриална революция, „доминирана от изкуствения интелект (AI) и технологията за чипове“ (Gonzalez, 2024), Шанхай поставя сред своите приоритети и разширяването на зелените площи в градската среда, което съответства на „изискванията на проведеното в мегаполиса през 2010 г. Световното изложение³, фокусирано върху устойчивия градски живот“ (Ма, 2016: 115).

Присъствието на зелените пространства в градския екстериор е стратегически приоритет и за испанския град Барселона, на чиято територия се простира „голяма гориста част от Националният парк „Колсерола“ – „важен актив за биологичното разнообразие на страната и града“ (Боада, Манеха, Нобел: 244). В ерата на цифровите технологии Барселона прилага ефективни политики в развитието на своя архитектурен облик и успешно поддържа имиджа си на модерен и устойчив градски бранд. Известен с историческия си авангарден урбанизъм, съвременният град „отразява революционните идеи за градски растеж на инженер Илдефонсо Серда от XIX в.“ (Боада, Манеха, Нобел: 244). В проекта на Серда за Барселона от 1859 г. се очертават някои от целите на интегралния град: „индивидуална свобода, семейно уединение, естествена светлина във всички жилища, стремеж към равнопоставеност на всички квартали до общи услуги“. Обособените характеристики формират модела на града, чиито жители са обединени от възможността да ползват едни и същи блага (Александров, 2006: 17). Със своите идеи за Барселона от средата на XIX в., разгърнати в проекта „Ensanche“⁴, Серда „създава характерния сегашен образ на града“ (Вж. Александров, 2006: 17).

Днес Барселона преосмисля основните урбанистични функции, които отразяват нов модел на публични пространства, ориентиран към биоразнообразие⁵, зелени подобрения, социално

³ В системата на Петгодишните планове на централното правителство, които определят основната насока на китайското икономическо и социално развитие, Единадесетият петгодишен план (2006–2010) е първият, който поставя задължителни цели за опазване на енергията и за намаляване на емисиите (Ма, 2016: 115).

⁴ Първоначалният план на Серда за Барселона, датиращ от 1859 г., включва 20 метра улици със сгради само в края на всеки парцел и големи земни пространства в средата, но поради политически и демографски натиск проектът е преработен с повече сгради на места, определени първоначално за открити пространства, като по-голямата част от промишлените дейности са изнесени извън града (Боада, Манеха, Нобел, 2016: 244).

⁵ Биоразнообразието е станало важен елемент от управлението на града с фокус върху по-голямата хармония между хората и природата. Съществен принос в това отношение „играят двата най-големи и най-разнообразни природни района в града – Хълмът Монтжуик и Националният парк „Колсерола“,

сближаване и участие на гражданите в стратегическото планиране и развитие на градската среда (Rueda I Palenzuela, 2011: 125).

1. Теоретична рамка

Основополагаща роля за настоящото изследване осъществяват теоретичната постановка за урбанистичната среда като културно пространство, „наситено с действия, послания и комуникации между хората“ (Александров, 2006: 120), изследователската гледна точка за културната инфраструктура на дадено място като част от неговата идентичност и като неин изразител (Quintero, Camargo, Rincón, 2023), концепцията на Хавиер Гонсалес за ролята на технологиите в инфраструктурата на съвременните градове и преосмислената представа за културните ресурси на градовете, обстойно изложена от Денис Визгалов в неговата монография „Брендинг города“.

В теорията на урбанистиката се е утвърдила идеята за града като художествен продукт или „специфично произведение на изкуството“ и като „информационно пространство, в което и чрез което хората общуват“. Художествените качества на града, определящи се както от природните условия и от „наличието на стилни и красиви сгради“, така и от „цялата градска пространствена структура“, се оказват под непрестанното въздействие на технологиите и на стремежа към разнообразие (Александров, 2006: 121–122).

Развитието на града като „информационно пространство и художествен продукт“ е свързано с непрестанното разрастване на неговите културни ресурси. В изследването си „Брендинг города“ Визгалов посочва, че традиционната представа за културните ресурси на отделните градове се свежда до определена система от три компонента: изкуството, обектите на културното наследство – музеи, паметници, исторически сгради, и традиционната културна инфраструктура, която обединява градските театри, кинотеатри, библиотеки, галерии, музеи и др. Теоретикът изтъква, че през новото столетие се налага нова концепция за понятието и в неговия семантичен периметър се включват всички онези конструктори, които изразяват дадена градска идентичност: „езикът, местните наречия, диалектите, митологията на местата и митотворчеството, историческата памет, специфичните информационни ресурси, формите на комуникация, традициите на общуване, духовно религиозните ресурси и местните религиозни празници, традиционните занаяти, семейните и родови традиции и традициите на местната кухня, както и формите на гражданската активност, местните празници и фолклор“ (Визгалов, 2011: 88).

За целите на изследването е приета научноизследователската гледна точка за културната инфраструктура на дадено място, в това число и на отделен град, като важен конструктор от неговата идентичност и неговото историческо развитие, и като система от неговите културни индикатори: културни институти, площади, арт пространства, културни ценности (Quintero, Camargo, Rincón, 2023).

Културната инфраструктура на съвременните градове придобива нови възможности за изразяване, популяризиране и развитие в динамичните условия на дигиталните технологии. Гонсалес изтъква тяхната роля на определящ фактор в комуникациите и „бизнесите от различен мащаб“ и на основен двигател в развитието на градския живот. Изследователят посочва, че в мегаполиси като Шанхай информационните технологии „не само разкриват същността на даден град, но и оформят неговото бъдеще“ (Gonzalez, 2024).

Теоретичният базис на изследването включва и концепциите на Франсиска Шрайбер, Александър Кариус и Гари Гарднър за планирането на местата в градската среда. Шрайбер и Кариус посочват като основна цел на градското планиране и проектиране формирането на социални връзки

отличаващи се с голям брой биологични видове“. В града са обособени изолирани зелени пространства, които нямат екологична връзка – 57 на сто от тези места са по-малки от 1500 кв. метра. Вследствие на това градските зелени коридори, представени от улици и булеварди, играят важна роля за свързване на „възлите за презареждане“ като Националният парк „Колсерола“ и Хълма „Монтжуик“ с по-малките площи, разпръснати из града (Боада, Манеха, Нобел, 2016: 244–246).

и взаимодействие. Обособяването на различни арт зони, паркове и места за отдых и развлечение е насочено към социално сближаване и създаването на чувство за принадлежност у местните жители към градската общност (Шрайбер, Каруис, 2016: 296).

Идеята за изграждане на културна инфраструктура, която стимулира социалните контакти, се поддържа и от Гари Гарднър. Изследователят акцентира върху значението на екологичните принципи за разнообразие в проектирането на местата в градския екстериор, съгласно които „природата вече не е едно градско допълнение, а широко присъствие“ чрез „обилното озеленяване“ и „увеличаване на биологичното разнообразие в съвременните градове“ (Гарднър, 2016: 63).

Мегаградовете Шанхай и Барселона се очертават сред най-убедителните доказателства на научноизследователските становища за развитието на съвременната градска среда под влияние на принципите за социално сближаване и еко равновесие, както и на идеята за града като информационно и художествено пространство, подвластно на авангардните технологии.

Хипотезата в настоящото изследване е за устойчиво развитие на съвременните градове чрез ефективни стратегии, насочени към популяризиране и обогатяване на тяхната културна инфраструктура и творческото планиране на местата, което обединява популярните забележителности и новоизграждащите се арт територии, мултифункционалните пространства и пресемантизираните зони със значима имиджова роля за градските брандове.

Основната цел на изследването е аналитичното разглеждане на успешни подходи за разрастване на градския културен потенциал чрез иновативни идеи, ефективно използване на цифровите технологии и творческо планиране на местата.

2. Методологическа рамка

За целта на проучването са приложени съпоставителният метод и методът изследване на случай (case study).

Структурирането на текста се обуславя от следните изследователски задачи:

- Да се открият стратегически методи за популяризиране на местните забележителности и за обогатяване на градската културна инфраструктура;
- Да се изследват успешни примери за изградени пространства и арт зони и да се проучи тяхната мултифункционалност в развитието на устойчиви градове;
- Да се изследват подходи за пресемантизация на отворени и затворени пространства със значима имиджова роля за градските брандове.

3. Развитие на културната инфраструктура в съвременните градове

3.1. Мултифункционалност и пресемантизация на пространствата

Творческото планиране на местата и тяхната мултифункционалност са открити в научноизследователската литература като фактори с определящо значение за просперитета и благоприятния имидж на съвременните градове. В „Създаване на визия за устойчиви градове“⁶ Гари Гарднър дефинира устойчивия град като „оживено човешко селище, което предоставя богати възможности, в хармония с природата, за създаване на достоен начин на живот на всички граждани“. Изследователят определя ефективното планиране на пространствата като един от индикаторите на устойчивото развитие, емблематизирано от „достъпни за всички културни блага и градски пространства: паркове, фестивали, арт зони и събития“. В градската среда „всичко трябва

⁶ Гарднър обяснява перспективата към устойчиво бъдеще като утвърждаване на нови модели на потребление, свързани с ориентацията към нови източници на енергия и чист приток на материали, както и достойното място за природата в градската среда. В този контекст оформянето на пространствата в градовете може да помогне за създаване на „екологично леко“ потребление. В „Създаване на визия за устойчиви градове“ се посочва, че гражданите, които се наслаждават на вечерната разходка до обществения площад, консумират активи – улици, осветление и публично пространство, го осъществяват по начин, който изисква минимум материали и енергия (Гарднър, 2016: 59–61).

да бъде лесно достъпно и да служи на многобройни цели, да стане известно и любимо за голям брой граждани“. По този начин дейностите за проектиране и реализиране на градоустройствените планове „могат да станат движеща сила за създаване на силна градска култура“ (Гарднър, 2016: 69). Познавайки се на изследване на учени от Националния университет в Колумбия, посветено на темата за градската мобилност, Гарднър изтъква като убедителен пример за ефективно планиране и мултифункционалност на пространствата „висящото метро“ в Меделин⁷, Колумбия. Изследователят свързва проекта с ефективна имиджова стратегия в градския брандинг, наречена „социален урбанизъм“. Нейната цел е „да бъдат компенсирани бедните“ „чрез изграждане на висококачествена инфраструктура и внушителна архитектура“. Изграждането на въздушната трамвайна линия е разчетено в научната литература като „рязък завой от строителни проекти, които се изпълняват с некачествени материали и лошо строителство“ (Гарднър, 2016: 69). Според колумбийските учени, изследвали проекта, въздушната трамвайна линия е построена „за да се постигне „нов „социален договор“ чрез осигуряване на „места за гражданство, за демокрация и среда за общуване“ (Гарднър, 2016: 69).

Строежът води до преобразяване на районите край гигантските пилони, поддържащи трамвайната линия, в удобни места за образователни и културни дейности, както и за отдых и социално общуване. Като част от проекта в близост до трамвайната линия са изградени площи, „които се характеризират с павилиони за храна, пейки и зелени площи“, „обновени са парковете, училищата и библиотеките наблизо“ (по Гарднър, 2016: 69). Библиотеките, които са важен компонент от градската културна инфраструктура, „започват да предлагат и голям брой публични услуги за общността“ – „информационни технологии, обучителни курсове, културни дейности, социални програми и подкрепа за създаването на дребен бизнес“ (по Гарднър, 2016: 69).

Примерът с библиотеките свидетелства за гъвкава политика и мултифункционалност от страна на една от водещите институции в градската културна среда. Различни функции в съвременните градове успешно осъществяват музеите, театрите и галериите, които често „разменят ролите си“ и „сродяват“ изкуства, култури и публики. Най-големият астрономически музей в света, открит в Шанхай през 2021 г., обединява научноизследователски, образователни, културни, имиджови и социални роли. Сградата на Музея, която наподобява Вселената – „без прави линии и ъгли, израз на пространствено – времеви континуум“, включва в мащабите си образователен и изследователски център, планетариум, обсерватория, огромен телескоп и пространства за постоянни и временни изложби (urban-mag.com/13.07.2021).

Една от знаковите културни институции в Барселона – Музеят на модерното изкуство, чиято колекция обединява над 5000 произведения на художници от втората половина на XX век и от новото столетие, всяка година се превръща в арт територия на популярния Музикален и мултимедиен фестивал „Sónar“, който привлича изпълнители и посетители от цял свят. В импровизирани сцени се преобразяват и редица пространства на открито в рамките на мащабни арт събития, емблематични за културните политики на Барселона и Шанхай. На площадите „Каталуния“ (Plaza de Catalunya) и „Сант Хауме“ (Plaza Sant Jaume) се провеждат концертите за традиционна и съвременна музика от програмата на традиционния за града фестивал La Mercè (Дамата на милостта), посветен на патрона на града (<https://www.barcelona.cat/lamerce/en>). През новото столетие като домакин на различни културни форуми – „от изложби до панаири на книги“, функционира Храмът на Конфуций в Шанхай, който е известен от 1294 г., възстановен след битките на правителствените войски с бунтовниците в средата на XIX в. и реновиран през 1995 г. (<https://caleche.org/>). На Народния площад, разположен в центъра на Шанхай, всяка година се органи-

⁷ Колумбийският град Меделин е посочен от изследователите Франсиска Шрайбер и Александър Кариус сред успешните градове в света, които осъществяват градско и квартално планиране за компактни, добре свързани градски модели, които улесняват социалното взаимодействие и интеграция. Това е един от „приобщаващите градове“, които чрез транспортно планиране и планиране на публичните пространства осигуряват по-ефективно социално сближаване. Шрайбер и Кариус определят като приобщаващи градовете, които „ценят еднакво всички хора и техните потребности“ (Шрайбер, Кариус, 2016: 292–293).

зират разнообразни развлекателни събития, които представят културата на Китай. На площада се намира една от ключовите институции в градската културна инфраструктура – Изложбеният център за градско планиране, който привлича посетителите с мащабна експозиция за историята и развитието на мегаполиса и промените в неговия облик, както и с интерактивни обиколки на виртуални улици (<https://caleche.org/>).

Разположен на едно от знаковите пространства в градската среда, Изложбеният център функционира като своеобразен знак за културния потенциал на града. Институцията съхранява историческата памет за Шанхай, представя неговия съвременен образ и загатва за перспективите в неговото развитие, обусловени от просперитета на цифровите технологии.

Обособяването на мултифункционални пространства в Шанхай и Барселона в редица случаи води до пресемантизация на определени места и обновяване на градската инфраструктура. Осмислена като идентифициране на пространствата с нови функции и значения, пресемантизацията обикновено се осъществява в рамките на проекти, обвързани с водещи приоритети в културната политика или със знакови събития, които имат важна имиджова роля за определени градски брандове. Такъв е случаят с трансформирането на Барселона за честването на Олимпийските игри през 1992 г. чрез изграждане на нови инфраструктури и обновяване на територии в градския екстериор. В свое изследване за Барселона Carlos Ferrater посочва, че в допълнение на големите спортни структури към Олимпийския стадион и La Plasa Sant Jordi е взето решение да се възстанови деградирало пространство, функционирало като депо, за да се превърне в Ботаническата градина на Барселона, която да съвместява различни функции – социални, научни, културни, образователни (Ferrater, 2022). Ferrater разграничава ролите на тази местна забележителност: „Ботаническата градина на Барселона е природна и културна територия и дом на изследователския център CSIC, който „възпроизвежда флората на различните средиземноморски райони на света“, „райони с климат, подобен на този в Барселона, като Южна Австралия, Южна Америка, Калифорния, басейна на Средиземно море – Западно и Източно, Северна Америка, Канарските острови и централната част на Чили в Южното полукълбо“ (Ferrater, 2022./https://www.rocagallery.com/es-ES/articles/paisaje-naturaleza-y-movilidad).

Значението на Ботаническата градина в социокултурния живот на испанския град се свързва и с инициативата на създадената през 1993 г. Асоциация „Приатели на Ботаническата градина в Барселона“, която организира през почивните дни посещения за гражданите, за да ги запознае с биоразнообразието на това забележително пространство (Ferrater, 2022./https://www.rocagallery.com/es-ES/articles/paisaje-naturaleza-y-movilidad).

Изграждането на Ботаническата градина се осъществява в рамките на мащабен проект за разширяване на зелените пространства в градския екстериор. Идеята за проекта може да се открие в един много по-рано създаден градоустройствен план. В продължение на две десетилетия – между 1917 и 1937 г., архитектът и урбанист Николао Мария Рубио и Тудури разработва концепцията за „простота на парковия дизайн, рационално разпределяне на парковете⁸ из града и рекултивация на възможно повече открити пространства“. Планът на Рубио и Тудури намира своето изпълнение в решенията на градската управа половин столетие по-късно. В съответствие със стратегическия приоритет за устойчиво развитие на града и в рамките на приетия от градския съвет през 2013 г. План за зелена и биоразнообразна Барселона 2020, който „определя целите и ангажиментите на местната власт за подобряване на природните пространства в градската среда, се осъществява трансформацията на стратегическия за града площад „Пласа де лос Глориес“

⁸ В научноизследователската литература, посветена на темата за устойчиво развитие на съвременните градове, парковете в градския екстериор се определят като жизнено важни публични пространства за межкултурно общуване. Те обединяват „различни социални и етнически групи“, които „всекидневно споделят опит“ (Шрайбер, Кариус, 2016: 306). Изграждането на нови паркове съответства на един от стратегическите приоритети на приютяващия град – социалното сближаване, което „се основава на чувството за общност, сътрудничество и социални отношения между хората с различен социално-икономически статус“ (Шрайбер, Кариус, 2016: 306).

(Plasa de los Glories) в „Парк де лос Глориес“ (Боада, Манеха, Нобел: 244–246). Проектът, стартирал през 2014 г. за насърчаване на биоразнообразието, се осъществява в продължение на повече от десет години, превръщайки се в уютна за гражданите територия, която обединява различни по предназначение места: алея за разходка, зона за отдих, удобна за деца, зона за кучета, младежко пространство за спортни дейности и така наречените „Възли на биоразнообразието“, представляващи малки убежища от природата, които възпроизвеждат местообитанията на средиземноморска гора в малък мащаб (<https://ajuntament.barcelona.cat/glories/es/nou-parc-de-les-glories/>).

В научноизследователската литература Пласа де лос Глориес е разпозната като „една от точките на активност“, които градът създава в своята трансформация“ (Боада, Манеха, Нобел: 245).

Моделът на проектиране на пространствата в Барселона, съобразен с основните приоритети на устойчивия и приютяващ град – да се постигне балансът между природата и урбанизацията и да се предоставят възможности на гражданите „да се срещат и взаимодействат на неутрален терен“ (Шрайбер, Каруис, 2016: 30–36), успешно се прилага и в Шанхай. Създаването на мултифункционални пространства и различни точки на активност в китайския мегаполис се свързва с една от водещите тенденции в градската инфраструктура – непрестанното увеличаване на зелените площи и парковете. В изследванията, посветени на Шанхай, се посочва като значимо постижение за Единадесетия петгодишен план (2006 – 2010 г.) в управлението на Китай, поставил като основна цел намаляването на емисиите, обогатяването на градската инфраструктура на Шанхай с 6000 хектара площи с растителност, сред които и паркове. Дванадесет години по-късно, в началото на 2023 г., парковете в мегаполиса са 670, а градската управа определя сред стратегическите си цели да превърне Шанхай в „град на хилядите паркове“ (<https://bulgarian.cri.cn/2023/01/26/ARTIFeYUjPwFgjz8PwEBBldo230126.shtml>, 26.01.2023). Сред точките на активност в мегаполиса е причислен и новооткритият парк в района Чанин. Преобразен от неизползвана зелена площ в зона за спорт и отдих, паркът е един от символите на проекта за изграждане на нови зелени пространства в градската среда, съобразени със стандартите за устойчиво развитие.

Новооткритите в началото на 2023 г. паркове в Шанхай, както и създадените години по-рано зелени пространства в Барселона като Ботаническата градина и Парк де лос Глориес обогатяват инфраструктурата на двата града, в това число и тяхната културна инфраструктура, като създават нови възможности за социална комуникация и активност и развиват традициите на общуване. Посочените паркови пространства в китайския и в испанския мегаполис принадлежат към категорията на факторите с определяща роля за формирането и развитието на градската идентичност. Визгалов ги обозначава като символни⁹, обяснявайки тяхното значение като „единство от градската символика и културните кодове“, които влияят върху „поведението на жителите в даден град и характера на комуникациите в градската среда“ (Визгалов, 2011: 39). Ботаническата градина и Парк де лос Глориес в Барселона, както и откритите паркове в Шанхай в началото на 2023 г. се осъществяват в рамките на мащабни проекти за устойчивото развитие на градовете и се очертават сред знаковите топоси в градската среда, които съвместяват социални, културни, имиджови и екологични функции.

Мултифункционалните паркови пространства, изразяващи едни от основните стратегически цели в развитието на двата мегаполиса, са обвързани с общи приоритети (фигура 1.).

Разрастването на културната инфраструктура на Шанхай и Барселона се осъществява в духа на дигиталния свят, „драстично променящ начина, по който гражданите общуват със заобикалящите ги пространства“ (Gonzalez, 2024).

⁹ Ролята на символните фактори се проявява, според Визгалов, съвместно с въздействието на стабилните или структурни фактори и на изменчивите фактори. Визгалов откроява като структурни фактори местоположението, климата и историята на града, а към изменчивите фактори теоретикът причислява броя на градското население, мащабите и външния облик на града, благосъстоянието на неговите жители и др. (Визгалов, 2011: 39).

Фигура 1.

3.2. Влияние на авангардните технологии върху културната инфраструктура

Масщабни иновативни проекти, свързани с културните ресурси и с дейността на знакови организации в културната инфраструктура на мегаградовете Шанхай и Барселона, представят една от основните тенденции в общественения живот, наблюдаваща се в условията на четвъртата индустриална революция: задълбочаващото се взаимодействие между културата, изкуството и цифровите технологии.

Израз на тази тенденция е изложбата „AI: Изкуствен интелект“ (IA: Inteligencia Artificial), която е организирана в Барселона от Центъра за средиземноморска култура (Centro de Cultura Contemporánea de Barcelona) в сътрудничество със Суперкомпютърния център в града – Centro Nacional de Supercomputación (BSC-CNS) (<https://www.salirporbarcelona.com>, noviembre 2023).

Инициаторите на изложбата – институции със значима роля в съвременната културна инфраструктура на града, предлагат на посетителите интерактивно изживяване чрез 25 инсталации, които представят влиянието на изкуствения интелект в научните изследвания, художественото творчество и ежедневието на гражданите (<https://www.salirporbarcelona.com>, noviembre 2023). Експозицията, открита в рамките на няколко месеца – от ноември 2023 до средата на март 2024 г., свидетелства за една от функциите на водещи институции в Барселона: да се популяризират постиженията в областта на технологиите, които навлизат все по-осезаемо в човешкия живот.

Символ на взаимодействието между технологиите, изкуството и културата е един от архитектурните шедьоври на Шанхай – Ориенталската перлена кула, разположена на източния бряг на река Хаунгпу. Построена в продължение на четири години и влязла в експлоатация през 1995 г., сградата небостъргач, висока 468 метра, която функционира и като радио- и телевизионна кула, „носи името си от 11-те свързани сфери с различни размери, смятани за перли“ (Маринова, <https://rodopi-info.com/>, 25.10.2022).

Кулата, която се отличава „сред всички подобни структури в Азия с най-голяма височина“, предлага разнообразни места за посещение: музей, бизнес хотелски комплекс с конферентни зали, магазини, ресторанти. Притегателната сила на Ориенталската перла се дължи предимно на три обекта: развлекателният център „Космически град“, впечатляващ с изложените технологични постижения, Историческият музей, чиято експозиция от интериорни и външни фигури „отразява живота на местните хора“, и въртящият се около оста си ресторант „Пърл на изтока“ (Маринова, <https://rodopi-info.com/>, 25.10.2022).

Емблематичната за Шанхай сграда небостъргач, която съчетава в архитектурния си облик „традиционните китайски концепции със съвременните технологии“, изразява един от основните

принципи в развитието на културната инфраструктура на Шанхай. Това е принципът на единението и равновесието между съхранените през вековете културни символи и предимствата на „най-високите технологии, инфраструктурните услуги и мобилността“ (Люсо, 2015).

В медийното пространство Ориенталската перлената кула е обозначена като символ на съвременен Китай, а Шанхай е открит като един от водещите центрове в развитието на изкуствения интелект на национално ниво. По време на Световната конференция за изкуствен интелект, проведена в Шанхай през септември 2022 г., са демонстрирани най-новите технологични постижения в страната. Във фокуса на вниманието е метавселената, която през второто полугодие на 2022 г. започва да се превръща в значим пазар в Китай, „манифестирайки с приложения като дигитални хора и конференции с виртуална реалност“ (<https://pogled.info/>, 23.09.2022).

Тематичните акценти, открити в рамките на Световната конференция за изкуствен интелект в Шанхай през 2022 г., и организираната две години по-късно експозиция „AI: Изкуствен интелект“ в Барселона заявяват доминиращата роля на технологиите в развитието на идентичността и културна инфраструктура на съвременните градове.

Значението на авангардните технологии се наблюдава и в преобразяването на определени артефакти в градската среда, които постепенно са загубили своите функции. Гонсалес посочва като убедителен пример в това отношение обновените телефонни кабинки в Шанхай, които „са се превърнали в реликви по улиците на градовете“ (Gonzalez, 2024). Трансформацията се дължи на уникалното устройство Smart Booth, което осигурява на телефонните кабинки интелигентни функции. Новите „цифровизирани павилиони, макар и традиционно червени, предлагат 24-часови Wi-Fi точки за достъп, 5G приемо-предаватели, заедно с USB свързаност, сензорни екрани с карти на града и таксиметрови услуги с едно кликане“ (Gonzalez, 2024). Оборудвани със сензори, кабинките събират данни за качеството на въздуха, температурата и влажността, като предоставят информация, която може да се използва за оптимизиране на градските операции. Цифровизираните кабинки са оборудвани и с камери, осигуряващи видео емисии на живо, които, от своя страна, позволяват да бъдат наблюдавани обществените пространства и да се реагира при извънредни ситуации в реално време (Gonzalez, 2024).

Гонсалес обяснява интеграцията на различни цифрови функции в телефонните кабинки и „съвременния облик тези градски артефакти“ като „отговор на мащаба и нуждите на Шанхай“ като приютяващ град. С помощта на авангардните технологии е „възстановена ролята на телефонната кабинка, която отново е съществен компонент от градския пейзаж“, „част от колективното градско съзнание“ и „място за свързване и взаимодействие“ (Gonzalez, 2024).

В съвременните градове определени артефакти, които са част от културното наследство, успешно се вписват в променящата се инфраструктура, като се приспособяват успешно към света на технологиите, но съхраняват значението си на отличителни индикатори за градските брандове. Тази роля е присъща за старите светофари, монтирани в края на 40-те и началото на 50-те години на XX век на улица „Comte d’Urgell“ в Барселона, които „са запазили първоначалния си вид“, но разполагат с LED светлини (González, 2023). Общинският съвет ги възстановява през 2013 г., но ги определя като „символичен градски елемент, който въпреки че се е адаптирал към технологиите, е запазил облика си от средата на XX век“ (González, 2023). В медийното пространство тези светофари са представени като „реликви от миналото“ – „поддържани от каменни колони и увенчани с фенер“, които продължават да функционират в съвременна Барселона (Casinos, 2019).

Старите светофари в Барселона, снабдени с LED светлини, и цифровизираните телефонни кабинки в Шанхай символизират модела на устойчивия и приютяващ град, в който сродяването на културното наследство с огромния потенциал на технологиите се осъществява в името на социалната комуникация и съхраняването на отличителни характеристики за градската бренд идентичност.

Заклучение

Иновативните решения и успешно реализираните проекти в градоустройствените планове на мегаградовете Шанхай, Китай, и Барселона, Испания, поддържат имиджа им на устойчиви градове, които независимо от различните социално-политически системи и географски условия, в които се развиват, имат някои общи приоритети.

Балансът между технологичните постижения, екологичната среда и социално-икономическия напредък се очертават като водеща цел в управлението на Шанхай и Барселона, които се стремят да насърчават съчастието на гражданите в стратегическото развитие на своите брандове.

Обогатяването на културната инфраструктура чрез обособяването на нови мултифункционални зони, пресемантизацията на отворени и затворени пространства и преобразяването на артефакти в градската среда свидетелстват за ефективно използване на авангардните технологии, както и за постигане на синхрон между традициите и модерното светоусещане, между технологичните иновации и природата, между гражданите и тяхната социокултурна среда.

Обособилите се като модели за устойчиво развитие градове извеждат като основна ценност на градския живот социалното сближаване и благосъстояние на гражданите, чието активно отношение към инфраструктурата и нейното разрастване, и към функционирането на местата задава нови благоприятни перспективи в урбанизирания свят.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Александров 2006: Александров, Александър. *Теоретични основи на урбанизма*. София: Издание на института за модерността, 2006, с. 184 [**Aleksandrov 2006:** Aleksandrov Aleksandar. *Teoretichni osnovi na urbanizma*. Sofiya: Izdanie na instituta za modernostta, 2006, s. 184]

Боада, Манеха, Ноел 2016: Боада, Марти Хунка, Росер Манеха Сарагоса, Пабло Ноел Гуелияр. Поглед към града Барселона, Испания. Биоразнообразен град между хората и морето. *Състоянието на планетата 2016. Може ли един град да бъде устойчив?* София: Книжен тигър, 2016, с. 243–247. [**Boada, Maneha, Noel 2016:** Boada, Marti Hunka, Roser Maneha Saragosa, Pablo Noel Gueliyar. *Pogled kam Barselona, Ispaniya. Bioraznoobrazen grad mezhdu horata i moreto. Sastoiyaniето na planetata 2016. Mozhe li edin grad da bade ystouchiv?* Sofiya: Knizhen tiger, 2016, s. 243–247]

Визгалов 2011: Визгалов, Денис. *Брендинг города*. Москва: Институт экономики города, 2011, с. 81 [**Vizgalov 2011:** Vizgalov, Denis. *Brending goroda*. Moskva: Institut ekonomiki goroda, 2011, s. 81]

Гарднър 2016: Гарднър, Г. Създаване на визия за устойчиви градове. *Състоянието на планетата 2016. Може ли един град да бъде устойчив?* София: Книжен тигър, ред. с. 59–76 [**Gardnar 2016:** Gardner, G. *Sazdavane na viziya za ustoychivi gradove. Sastoiyaniето na planetata 2016. Mozhe li edin grad da bade ystouchiv?* Sofiya: Knizhen tiger, 2016, s. 59–76]

Да Кошца Паеш 2016: Да Кошца Паеш. Предговор. *Състоянието на планетата – 2016. Може ли един град да бъде устойчив?* София: Книжен тигър, 2016, с. 11–12 [**Da Koshta Paesh 2016:** Da Koshta Paesh. *Predgovor. Sastoiyaniето na planetata 2016. Mozhe li edin grad da bade ystouchiv?* Sofiya: Knizhen tiger, 2016, s. 11–12]

Люсо 2015: Люсо, М. Големият въпрос, с който ще се сблъскаме, е въпросът за градската уязвимост. // kultura.bg/web.19.11.2015 [**Liyso 2015:** Liyso M. *Golemiyat vapros, s koyto se sblaskvame, e vaprosat za gradskata uiyazvimost.* // kultura.bg/web.19.11.2015.

Ма 2016: Ма, Хайбин. Поглед към града: Шанхай, Китай. Успехи и предизвикателства на устойчивото развитие в един китайски мегаград. *Състоянието на планетата – 2016. Може ли един град да бъде устойчив?* София: Книжен тигър, 2016, с. 115–119. [**Ma 2016:** Ma, Haybin. *Pogled kam grada: Shanhai, Kitay. Uspehi i predizvikatelstva na ustoychivoto razvitie v edin kitayski megagrad. Sastoiyaniето na planetata 2016. Mozhe li edin grad da bade ystouchiv?* Sofiya: Knizhen tiger, 2016, s. 115–119]

Шрайбер, Кариус 2016: Шрайбер, Фр., Ал. Кариус. „Приобщаващият град“: градоустройство за разнообразие и социално сближаване. *Състоянието на планетата 2016. Може ли един град да бъде устойчив?* София: Книжен тигър, ред. с. 292–305 [„Priobshhtavashtiyat grad“: gradoustroystvo za raznoobrazie i sotsialno sblizhivane. *Sastoiyaniето na planetata 2016. Mozhe li edin grad da bade ystouchiv?* Sofiya: Knizhen tiger, 2016, s. 292–305]

Ferrater 2022: Ferrater, C. El Jardín Botánico y la nueva puerta a Barcelona desde el mar, haz y envés de la montaña de Montjuïc. *Roca Gallery*.//<https://www.rocagallery.com/es-ES/articles/paisaje-naturaleza-y-movilidad>, 03.07.2022.

Flores 2023: Flores, Juan Martín. Definiendo el marco para reimaginar la ciudad.// <https://www.rocagallery.com/>, 16.01.2023..

Gonzalez 2024: Gonzalez, Javier. El diseño de nuevas experiencias urbanas. La tecnología digital transforma la cabina de teléfono. *Roca Gallery*// <https://www.rocagallery.com/es-ES/articles/Designing-for-New-Urban-Experiences>, 15.01.2024.

Quintero, Camargo, Rincón 2023: Quintero, E., P. Camargo, M. Rincón. Sostenibilidad de la Infraestructura Cultural en Santo Domingo. *Análisis del Museo de las Atarazanas Reales*. Bogotá: unipiloto.edu.co, 08.08.2023.

Rueda I Palenzuela 2011: Rueda I Palenzuela, Salvador. *Las supermanzanas: reinventando el espacio público, ciudades (im)propias: la tensión entre lo global y lo local*. Universidad Politecnica de Valencia: Centro de investigación arte y entorno, Luis Armand Buendía (dir.congr.),2011, ISBN 978-84-694-2906-8, págs. 123–134. // Dialnet LasSupermanzanas –3829343.pdf.

Други източници

Маринова 2022: Маринова, К. Шанхайската кула – символ на съвременния Китай.// <https://rodopi-info.com/>, 25.10.2022 [viewed 19.10.2024]

Casinos, Xavi. El decano de los semáforos.// <https://www.lavanguardia.com>,03.02.2019 [viewed 19.10.2024]

Gonzáles, Gabriel. El semáforo ‘vintage’ del Eixample: el más antiguo de Barcelona.// <https://www.totbapcelona.cat> , 13.08.2023 [viewed 19.10.2024]

Exposición «IA: Inteligencia Artificial» en el CCCB de Barcelona.// <https://www.salirporbarcelona.com>, noviembre 2023 [viewed 19.10.2024]

<https://ajuntament.barcelona.cat/glories/es/nou-parc-de-les-glories/> [viewed 19.10.2024]

<https://bulgarian.cri.cn/2023/01/26/ARTIFeYUjPwFgiz8PwEBBldo230126.shtml> [viewed 19.10.2024]

<https://caleche.org/>

<https://www.barcelona.cat/lamerce/en> [viewed 19.10.2024]

urban-mag.com/13.07.2021 [viewed 19.10.2024]